

10. Фельдштейн Д. И. Психология развития человека как личности : Избранные труды : В 2 т. – Москва: Изд-во Московск. Псих.-соц. инстит. ; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 2005. – Т. 1.

O. Zhyznomirska. Psychological help with the behaviours of a teenager.

In the article is presented to the problem of psychology helping of a teenager in the observes tendency to defluxions in the behaviors sphere. Illustrated complex of measures overcoming negatives facts in the varieties socials interactions (behavior) of a teenager.

Key words: *self-affirmation, self-disclosure, psychology helping, behaviors defluxions, teenager.*

УДК 159.9.072+159.923.3+159.922.736.4

Л. М. Кузнєцова

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДЛІТКІВ З АКЦЕНТУАЦІЯМИ ХАРАКТЕРУ ТА ДЕСТРУКТИВНИМИ ПРОЯВАМИ ФРУСТРАЦІЇ

У статті розкрито особливості надання психологічної допомоги підліткам з акцентуаціями характеру та деструктивними проявами фрустрації в процесі індивідуального консультування. Обґрунтовано принципи та цілі психологічної підтримки, зміст і специфіку консультативної роботи, спрямованої на подолання деструктивних ефектів фрустрації підлітків-акцентуантів.

Ключові слова: *підлітковий вік, акцентуації характеру, психічний стан фрустрації, рівні та деструктивні прояви фрустрації, психологічна підтримка, консультування.*

Постановка проблеми. Акцентуйовані риси – це своєрідні «слабкі місця» в структурі характеру особистості, що зумовлюють певний дисбаланс в її емоційно-вольовій та мотиваційно-потребовій сферах. Підлітки з акцентуаціями характеру особливо вразливі до ряду фрустраційних ситуацій, що «пред'являють завищені вимоги до їхніх місць найменшого опору», гостро реагують на пов'язані з цими ситуаціями труднощі, сприймаючи їх, як абсолютно нездоланні перешкоди, а часте, тривале та сильне відчуття фрустрації здатне спровокувати підсилення акцентуйованих рис та соціальну дезадаптацію. Враховуючи, що і наявність акцентуацій характеру, і стан фрустрації належать до факторів дисгармонійного психічного розвитку особистості, особливо актуально досліджувати специфіку психічного стану фрустрації підлітків-акцентуантів та розробляти стратегії їхньої психологічної підтримки, спрямованої на профілактику дестабілізуючого впливу фрустрації та вироблення навичок конструктивної поведінки у фрустраційних ситуаціях. При цьому, важливо працювати в напрямі розробки стратегій як корекційно-розвивальної роботи, так і консультативної

допомоги. Індивідуальне консультування підлітків-акцентуантів може бути досить дієвим засобом боротьби з їхніми дестабілізуючими емоційними реакціями, викликаними заблокованими потребами, сприяти зниженню фрустрації та навчання самотійному подоланню деструктивних ефектів цього психічного стану.

Аналіз досліджень і публікацій. Опрацювавши результати останніх наукових досліджень, присвячених вивченню феномену фрустрації та психології акцентуантів, ми з'ясували, що на сьогодні питання психологічного супроводу підлітків з акцентуаціями характеру, схильних до деструктивних ефектів психічного стану фрустрації, залишається практично не вивченим. Зокрема, в наукових працях С.І.Подмазіна, О.І.Сибіль [11], С.Н.Морозюк [8], О.З.Запужляка [4], Н.М.Панасенко [10] розкриваються загальні питання профілактичної та корекційно-розвивальної роботи з представниками різних типів акцентуацій, а також окремі аспекти подолання проблем їхнього емоційного реагування, діяльності та міжособистісних взаємодій в процесі тренінгової роботи, забезпечення індивідуального підходу у навчально-виховному процесі. Над дослідженням психологічних засобів запобігання та додання фрустрації особистості (однак переважно в дорослому віці) працювали О.О.Холодова [12] (досліджувала способи формування індивідуально-психологічної стійкості до фрустрації молодих вчителів, розглядаючи рефлексію як умову розвитку фрустраційної толерантності), І.Ю.Остополець [9] (вивчала можливості регуляції фрустрованості на когнітивному, емоційному, поведінковому та фізіологічному рівнях, досліджуючи особливості корекції професійних фрустрацій вчителя), А.О.Вовк [1] (досліджувала способи подолання екзистенційної фрустрації особистості засобами розвитку внутрішньо-особистісного, міжособистісного та емоційного інтелекту, навчання самоконтролю, формування «плюралістичного» сприйняття, гнучкого та креативного мислення, «смаку до свободи» тощо).

Мета статті – розкрити особливості надання психологічної допомоги підліткам з акцентуаціями характеру та деструктивними проявами фрустрації в процесі індивідуального консультування. Реалізація поставленої мети вимагає виконання таких *завдань*:

– емпірично визначити особливості фрустрації (рівні та міру деструктивності проявів цього психічного стану) підлітків з різними акцентуаціями характеру;

– обґрунтувати принципи та цілі консультування підлітків-акцентуантів, схильних до деструктивних ефектів фрустрації;

– розкрити зміст та специфіку консультативної роботи, спрямованої на подолання деструктивних проявів фрустрації підлітків з різними акцентуєваними рисами характеру.

Виклад основного матеріалу дослідження. Планувати стратегію та тактику психологічної підтримки підлітків-акцентуантів з деструктивними проявами фрустрації необхідно, враховуючи тип акцентуації характеру. Специфічне поєднання акцентуєваних рис визначає своєрідне коло факторів, здатних викликати загострення психоемоційного напруження, відчуття безпорадності та стан фрустрації підлітка, а також обумовлює тип і силу його реакцій-відповідей (фрустраційних реакцій), міру деструктивності проявів фрустрації, впливає на рівень цього психічного стану. Тому спершу визначимо коло проблем, над вирішенням яких необхідно буде працювати в процесі надання консультативної допомоги підліткам з різними акцентуаціями характеру. Для цього проаналізуємо результати емпіричного дослідження, проведеного нами з учнями середньої загальноосвітньої школи № 224, спеціалізованої середньої школи № 194 «Перспектива» м. Києва та Броварської спеціалізованої школи № 7. Загальна вибірка складала 186 підлітків, у всіх обстежуваних попередньо було встановлено наявність в структурі характеру різних типів акцентуєваних рис (за допомогою методик ТОА В.П.Дворщенка та МПДО С.І.Подмазіна).

За результатами проведення методики експрес-діагностики рівня особистісної фрустрації В.В.Бойка та «Тесту фрустраційних реакцій» С.Розенцвейга було ідентифіковано рівні фрустрації обстежуваних підлітків. Як з'ясувалось, підлітки з акцентуаціями характеру (не тільки з вираженими, а й з прихованими), потребують психологічної підтримки, спрямованої на профілактику дестабілізуючого впливу стану фрустрації та вироблення навичок конструктивної поведінки у фрустраційних ситуаціях, тобто на допомогу підліткам в досягненні адаптивного рівня фрустрації, основною ознакою якого є адекватне реагування особистості на більшість життєвих труднощів, як на цілком здоланні перешкоди [6]. На жаль, адаптивний рівень фрустрації було виявлено лише у 4,7% обстежуваних підлітків, а для більшості типів акцентуацій (див. табл. 1) властиве домінування дестабілізуючого рівня, що характеризується високою фрустрованістю особистості та вираженими деструктивними проявами фрустрації, свідчить про вразливість, емоційну нестабільність, схильність фіксуватись на негативних переживаннях, кумуючи напруження [6] (цей рівень діагностовано у 56,8% обстежуваних і тенденцію переходу на нього зафіксовано у 8% підлітків з дезадаптивним та латентним рівнями фрустрації).

У підлітків з астено-невротичними, лабільно-циклоїдними, лабільно-сензитивними, епілептоїдними та істероїдними акцентуаціями зафіксовано небезпеку переходу стану фрустрації на критичний рівень, що свідчить про повну безпорадність у фрустраційних ситуаціях, нездатність дати відсіч кривднику, конструктивно відстоювати власну думку, боротись з труднощами та долати перешкоди, зберігати самовладання, не провокуючи

загострення і без того напруженої ситуації [6]. Зауважимо, що цей рівень виявлено у 2,7% обстежуваних і у 10% зафіксовано ризик переходу на нього (див. табл. 1).

Таблиця 1

Рівні фрустрації підлітків з акцентуаціями характеру

Тип акцентуацій	Рівні фрустрації					
	адаптивний	псевдоадаптивний	дезадаптивний	латентний	дестабілізуючий	критичний
	кількість підлітків з різними рівнями фрустрації, %					
гіпертимний	40	10	30	0	20	0
циклоїдний	0	0	33,3	33,3	33,3	0
лабільний	0	0	20	0	80	0
астено-невротичний	0	0	0	0	50	50
сензитивний	0	33,3	33,3	33,3	0	0
психастенічний	18,18	9,09	45,45	9,09	18,18	0
шизоїдний	0	0	0	50	50	0
епілептоїдний	0	10	10	40	30	10
істероїдний	0	6,25	6,25	12,5	68,75	6,25
нестійкий	0	0	33,3	0	66,7	0
гіпертимно-циклоїдний	0	33,3	33,3	0	33,3	0
гіпертимно-істероїдний	5	15	25	5	50	0
гіпертимно-істероїдно-нестійкий	0	0	66,7	0	33,3	0
гіпертимно-нестійкий	0	0	33,3	0	66,7	0
лабільно-циклоїдний	0	0	0	0	75	25
лабільно-астено-невротичний	0	0	0	25	75	0
лабільно-сензитивний	0	0	0	0	75	25

шизоїдно-епілептоїдний	0	0	0	10	90	0
шизоїдно-істероїдний	0	0	0	25	75	0
епілептоїдно-істероїдний	0	20	0	0	80	0

Не вистачає навичок конструктивної поведінки у скрутних обставинах особливо схильним до дезадаптивного та псевдоадаптивного рівнів фрустрації представникам сензитивного, психастеничного, нестійкого, а також змішаних гіпертимно-нестійкого, гіпертимно-істероїдного та гіпертимно-істероїдно-нестійкого типів акцентуацій. Такі підлітки або не здатні контролювати прояви своїх негативних переживань, що негативно позначається на цілеспрямованій діяльності та міжособистісних взаємодіях, суттєво ускладнює соціальну адаптацію (у випадку дезадаптивного рівня фрустрації, ідентифікованого у 17,6% обстежуваних), або не готові до активних наполегливих дій та відповідальних вчинків, уникаючи конфліктних ситуацій, заперечуючи незручності чи ігноруючи невдачі (при псевдоадаптивному рівні, діагностованого у 6,8% обстежених підлітків) [6].

Узагальнивши результати емпіричного вивчення особливостей психічного стану фрустрації у підлітків з різними акцентуаціями характеру, можемо зробити висновок, що найбільшій ефективності надання їм психологічної допомоги можна досягнути, використавши метод соціально-психологічного тренінгу. Однак, як показав досвід проведення тренінгових вправ, більшість залучених до експерименту підлітків (учнів восьмого класу середньої загальноосвітньої школи № 224 – переважно з епілептоїдними, шизоїдними та істероїдними акцентуєваними рисами) виявились не готовими до групової форми роботи і потребували попереднього індивідуального консультування. Тому надалі зосередимо увагу на завданнях, принципах, змісті та специфіці консультативної допомоги підліткам-акцентуантам, схильним до деструктивних ефектів фрустрації.

Враховуючи результати аналізу літературних джерел та одержаного нами емпіричного матеріалу, окреслимо цілі психологічної підтримки підлітків з акцентуаціями характеру та деструктивними проявами фрустрації:

1) нівелювання дестабілізуючих афективних переживань та деструктивних фрустраційних реакцій – зовнішніх проявів фрустрації у різних життєвих ситуаціях і міжособистісних взаємодіях підлітків-акцентуантів;

2) активізація їхніх внутрішніх адаптогенних ресурсів;

3) навчання конструктивному реагуванню у фрустраційних ситуаціях;

4) формування їхньої резистентності до впливу фрустраторів, здатних спровокувати підсилення акцентуйованих рис.

Досягнення поставлених цілей можливе лише за умови дотримання ряду принципів, серед яких:

– необхідність комплексного впливу на когнітивні процеси, емоційні стани та поведінку підлітків, спрямованого на корекцію деструктивних проявів фрустрації у відповідних сферах особистості;

– розвиток резистентності до впливу фрустраторів шляхом безболісного зіткнення підлітків з їх дією, що досягається активізацією внутрішніх бар'єрів (необхідністю «виходу з зони комфорту», переборюючи невпевненість в собі та недовіру до оточуючих, страхи, сумніви, ірраціональні переконання і установки);

– використання «дозованих навантажень» (помірної сили та глибини психологічних впливів, «тактовного втручання у внутрішній світ») підлітків з вираженими акцентуйованими рисами характеру з метою попередження їх декомпенсації;

– дотримання індивідуального підходу в процесі реалізації корекційних впливів на підлітків з різними акцентуаціями характеру, що передбачає врахування міри їх вразливості до впливу окремих фрустраторів (специфічних ситуацій, які «пред'являють завищені вимоги до місць найменшого опору»), актуального та потенційно можливого рівня фрустрації (а отже, ризику виникнення декомпенсації акцентуацій), специфіки проявів фрустрації та найбільш оптимальних умов для стимулювання конструктивного ефекту цього психічного стану (врахування комфортних умов та пріоритетних видів діяльності, схильностей та інтересів підлітків з різними типами акцентуацій);

– орієнтація на стимулювання мотивації самовдосконалення підлітків та «запуск» процесів особистісного розвитку, необхідних для досягнення адаптивного рівня фрустрації, що передбачає корекцію світосприйняття, активізацію внутрішніх адаптогенних ресурсів (розвиток самопізнання та самоприйняття, вольових якостей, креативності, стресостійкості тощо) та навчання альтернативним варіантам поведінки у фрустраційних ситуаціях, способам боротьби з життєвими труднощами та додання перешкод.

Детальніше розкриємо зміст психологічної підтримки підлітків-акцентуантів, що має надаватись в процесі індивідуального консультування. Зауважимо, що мова йде про консультування, комбіноване з іншими методами психологічної допомоги, серед яких найбільш ефективними є вправи-метафори та метафори-візуалізації, вправи-схеми та вправи-таблиці, вправи з елементами арттерапії, релаксації.

Так, для нівелювання дестабілізуючих афективних станів необхідно передусім допомогти підліткам усвідомити та відреагувати деструктивні переживання. Відповідно, психолог-консультант має використовувати

техніку «Відображення почуттів» [5], віддаючи пріоритет питанням про почуття, допомагаючи підліткам вербалізувати свої почуття та негативні емоції. З цією ж метою необхідно розвивати їхні рефлексивні здібності, сприяти самопізнанню, досягненню саморозуміння та самоприйняття, що є також необхідною умовою переоцінки підлітком власних можливостей: усвідомлення своїх сильних та слабких рис, виявлення прихованих внутрішніх ресурсів та потенційних можливостей, додання внутрішніх бар'єрів та самообмежень. Найкраще використовувати для цього спеціальні вправи, наприклад: «Долоня», «Маленькі досягнення» [2], «Я – предмет», «Чотири квадрати», «Дві мої субособистості» [3] тощо.

Не менш важливо розвивати самовладання підлітків з акцентуаціями характеру, що є необхідною умовою формування резистентності до впливу фрустраторів. З цією метою слід навчати підлітків релаксації, включаючи до змісту консультативних зустрічей такі вправи, як «Кольорові звуки мого тіла», «Золотистий потік», «Місце особистої сили», «Чарівне дерево» [3], «Дім моєї душі» [7]. До речі, в процесі емпіричного дослідження ми мали суттєві труднощі, намагаючись провести вправи-релаксації в психокорекційній групі, тому працювати над стабілізацією емоційного стану підлітків-акцентуантів більш доцільно саме під час індивідуальних консультацій.

В процесі консультативної бесіди слід особливу увагу приділяти роботі з когнітивними процесами підлітків, коригуючи їхнє сприйняття та розуміння фрустраційних ситуацій – ставлення до перешкод, труднощів, обмежень, критичних зауважень і звинувачень. Звісно, можна використовувати техніку «Конфронтація» [5], але пам'ятаючи при цьому про «дозованість навантажень», щоб не спровокувати спалахи агресії, загострення тривожності, ворожисть підлітків (як ознаки декомпенсації акцентуєваних рис). Відповідно, пропонуємо долати недовірливе, насторожене ставлення підлітка до оточуючих, коригувати його світосприйняття: ставлення до труднощів, перешкод в діяльності, правил та обмежень, а також розвивати позитивне мислення та уяву, коригувати деструктивні установки, що перешкоджають адаптивній поведінці у фрустраційних ситуаціях засобами вправ-метафор, метафор-візуалізацій таких як «Пошук позитивного», «Три на три», «Генеральне прибирання» [3], «Оптимісти та песимісти» [7] тощо.

Як зазначалось раніше, психологічна підтримка підлітків з деструктивними проявами фрустрації передбачає надання їм допомоги в досягненні адаптивного рівня фрустрації, що передбачає навчання адаптивній, виваженій та гнучкій поведінці у скрутних обставинах, розвиток готовності самостійно долати труднощі, не пред'являючи завищених вимог до оточуючих, але адекватно взаємодіючи з причетними до проблемної ситуації особистостями. Звісно, для корекції поведінки більш доцільним є соціально-психологічний тренінг, коли створюються умови для відтворення

на заняттях «полегшених» варіантів фрустраційних ситуацій, які б допомогли підлітку позбутись звичних деструктивних способів реагування та здобути досвід альтернативних – конструктивних дій при зіткненні з труднощами в цілеспрямованій діяльності та міжособистісних стосунках. В процесі консультативної бесіди подібного ефекту можна досягнути, використовуючи техніки «Логічна послідовність» (для розвитку антиципаційних здібностей та відповідальності за наслідки своїх вчинків), «Надання інформації», «Формулювання альтернатив», «Рольові вказівки» як варіант директив [5] (для формування в підлітка уявлення про асертивність та закріплення навичок впевненої поведінки). Зауважимо, що найбільшого ефекту вдасться досягнути, пропонуючи підлітку домашні завдання, пов'язані з апробацією та відпрацюванням здобутих знань та навичок у реальних життєвих ситуаціях та міжособистісних взаємодіях.

Нагадаємо також, що обов'язковою умовою ефективного подолання деструктивних ефектів стану фрустрації підлітків з акцентуаціями характеру є індивідуальний підхід до представників різних типів акцентуацій. Психологу необхідно регулювати частоту, тривалість та силу впливу на підлітків-акцентуантів фрустраторів, пов'язаних з ситуаціями, що «пред'являють завищені вимоги до місць найменшого опору» (особливо, якщо такі підлітки мають латентний, дестабілізуючий чи критичний рівень фрустрації). Наприклад, слід пам'ятати про необхідність «тактовного втручання у внутрішній світ» підлітків з вираженими шизоїдними рисами характеру, не варто вимагати від них відвертого прояву емоцій; істотних труднощів слід очікувати і при спробах залучити підлітків з гіпертимними, нестійкими та істероїдними акцентуаціями до виконання завдань, спрямованих на роботу з когнітивними процесами; вправи на розвиток асертивності, гнучкості та вольових якостей будуть занадто складними для підлітків з психастенічними, сензитивними та астеноневротичними акцентуаціями і т.д. З іншого боку, не можна відмовлятися від використання подібних вправ, адже в цьому випадку не вдасться досягнути бажаного терапевтичного ефекту. Так, підлітків з епілептоїдними та шизоїдними акцентуаційними рисами варто навчити адекватно відреагувати, вербалізувати негативні переживання, а з лабільними – навпаки, стримувати бурхливі прояви емоцій; підліткам з психастенічними акцентуаціями необхідна допомога у розвитку спонтанності та гнучкості у думках і діях, а представникам сензитивного типу слід працювати над виробленням навичок асертивної поведінки.

Висновки. Таким чином, ми обґрунтували доцільність індивідуального консультування підлітків з акцентуаціями характеру, як способу надання їм психологічної допомоги у подоланні деструктивних ефектів фрустрації. Забезпечити ефективність психологічної підтримки таких підлітків має дотримання психологом розкритих вище принципів та стратегій

психологічних впливів, зокрема, використання під час консультативних зустрічей спеціальних корекційних вправ, спрямованих на роботу з когнітивними процесами, емоційними станами та поведінкою підлітків з різними акцентуйованими рисами, розвиток їхньої резистентності до дії фрустраторів, «адресованих до місць найменшого опору». Подальші наукові розвідки в цьому напрямі варто спрямовувати на розробку комплексу корекційних вправ, призначених для додання деструктивних ефектів фрустрації підлітків з окремими типами акцентуацій характеру та різними рівнями фрустрації, а також на більш глибоке дослідження діагностичних та терапевтичних можливостей відповідних консультативних бесід з такими підлітками.

Література

1. Вовк А.О. Психологічні чинники екзистенціальної фрустрації особистості : Дис.... канд. психол. наук.: 19.00.01. – Львів: Львівський національний університет ім. І.Франка, 2006.
2. Грецов А. Психологические тренинги с подростками. – Санкт-Петербург: Питер, 2008.
3. Емельянова Е.В. Психологические проблемы современного подростка и их решение в тренинге . – Санкт-Петербург: Речь, 2008.
4. Запухляк О.З. Вплив акцентуацій характеру особистості на агресивність в підлітковому віці : Дис....канд. психол. наук: 19.00.07 / Прикарпатський нац. ун-т. ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ: 2006.
5. Кочюнас Р. Основы психологического консультирования / Пер. с лит. – Москва: Академический проект, 1999.
6. Кузнєцова Л.М. Вплив різних типів акцентуйованих рис на рівень фрустрації підлітків // Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки: Зб. наукових праць. – Вип. 211. – Ч.1. – Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б.Хмельницького, 2011.
7. Кунигель Т.В. Тренинг «Активизация внутренних ресурсов подростка». – Санкт-Петербург: Речь, 2006.
8. Морозюк С.Н. Саногенная рефлексия, акцентуации характера и эффективность учебной деятельности / Московский институт медико-социальной реабилитологии, Волгоградский гос. технический ун-т. – Москва: 2000.
9. Остополець І.Ю. Діагностика та психокорекція професійних фрустрацій вчителя : Дис...канд. психол. наук: 19.00.07, Східноукраїнський національний ун-т. ім. В.Даля, Слов'янський державний. педагогічний ун-т. – Луганськ, 2003.
10. Панасенко Н.М. Досвід корекційної роботи з акцентуйованими підлітками із девіантної поведінкою // Збірник наукових праць Ін-ту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. – ТVII, Вип.4. – Київ, 2005.
11. Подмазин С.И., Сибиль Е.И. Как помочь подростку с «трудным» характером. – Київ: Научно-практический центр «Перспектива», 1996.

12. Холодова О.О. Психологічні засоби запобігання та корекції фрустрації у професійній діяльності молодих вчителів : Дис...канд. психол. наук: 19.00.07 / Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. – Київ: 2004.

L. Kuznetsova. The features of psychological aid for teenagers with character accentuations and destructive displays of frustration.

The features of psychological aid for teenagers with character accentuations and destructive displays of frustration by means of the individual counseling are exposed in the article. The principles and aims of psychological support are grounded, maintenance and specific of counseling, which is directed on overcoming of destructive effects of frustration of accentuated teens.

Key words: teens, character accentuations, mental state of frustration, levels and destructive displays of frustration, psychological aid, counseling.

УДК 004.738.5:159.913

В. П. Ходан, В. М. Богуш

КОМП'ЮТЕРНА ТА ІНТЕРНЕТ ЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК ХВОРОБА ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті розглянуті теоретичні питання впливу комп'ютеру та всесвітньої мережі інтернет на психічний стан та фізіологічне здоров'я людини. Здійснено аналіз історичного розвитку виникнення залежності від довготривалого користування комп'ютером та інтернетом. Описані наслідки ігроманії та віртуалізації життя, визначені шляхи подолання цієї недуги та висвітлені рекомендації і настанови фахівців з цієї проблеми.

Ключові слова: інтернет залежність, адикція, свідомість, несвідоме, рольові ігри, дезадаптація, фрустрація, деградація, змінені стани свідомості, віртуальний світ, аутизм, зомбування, акомодация.

Постановка проблеми. Комп'ютерні мережі, як вид телекомунікації - принципово новий пласт соціальної реальності. Найбільш широке поширення, у наш час, отримала комп'ютерна мережа Інтернет, також відома під назвою "Всесвітня павутина". З'явився новий вид психологічного розладу – Інтернет-залежність, який провокує виникнення серйозних порушень фізіологічних станів і хвороб ноогенної симптоматики. Питання вирішення цієї проблеми полягає не тільки на лікарів та психологів, а в більшій мірі на батьків та педагогів, оскільки саме від них залежить засвоєння дитиною культури використання комп'ютерних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою комп'ютерної та інтернет залежності протягом останніх 20-ти років займалися такі вітчизняні та закордонні учені як: А.Голдберг, А.Войскунський, А.Жичкіна, А.Егорова, Ц.Короленко, К.Янг, Д.Грінфілд, К.Сурратт, Н.Дмітрієва, Ю.Зінченко, Р.Теперік, В. Малигіна, О.Смірнова, Ю.Бабаєва. Результати досліджень можуть бути використані шкільними психологами в рамках психологічного